

Õigus ja Kohus

Õigusteadusline ajakiri

„Päewalehe“, „Aja“
ja „Koidu“ hinnata
eralisa ▽ ▽ ▽ ▽

Ilmub 1 kord kuus

Tegew toimetaja ▽
cand. jur. J. Wilms

Nr. 6

Juuni

1913

Peremeeste ja teenijate wahekord.

Jüri Wilms.

Räesolew artifel on kirjutatud eesmärgiga, et teenijatele ja töötajatele nende waheseid õigusi tutvustada.

Meie seadused jellel alal on wanad ja äraiganenud, ja praeguste eluliste wahetordadega waadeldes.

Meie ühiselulise elu wahetorrad on teistel aladel, kui ka teenistuse kühimustes, suureste muutunud, ainult seadused töötamise- ja teenistuse-lepingute üle on jäänud, nagu nad olid 50—100 aastat tagasi. Habitsaune tõde on, et seadused üleüldse, iseäranis aga seadused käsitawal alal, selle klassi huwides wälja antakse, misjugune riigis walitsusetüüri hotab. Teiste sõnadega: meie seadustes peegeldawad ennast meie majanduslise edenemise astme peale põhjenuwad klasside jöu wahetorrad. Et kusil riigis weel walitsuse tüür töötajate käes pole, siis on igale kainelt ja teadusliselt waatlejale selge, et seadused töötajate kasuks ei ole wälja antud. Iseäranis paistab see silma seadustes, mis tööandjate ja töötajate otsetohese wahetorra tohta wälja antud. Meil on see iseäranis silmapaistew, sest, nagu juba tähendatud, massawad need seadused meil alles sellest ajast, kus demokraatial mingisugust mõju polnud. Oma talupoja õiguse määrustest teenistuselepingu tohta tun-

neme selgeste meie juntrud ära. Kuid harilikult ei tunta meil ka neid puudulikka õigusid, mis meie puudulikul seadused sellel alal lubavad. Suurel määdul mõius selleks kaasa asjaolu, et meil omas keeles raste on meisse puutuwaid seadusi tundma õppida.

Seaduses aga maksab määrus, mille järele seaduse mitte-tundmine kedagi ei wabanda.

Kui meie oma seadustekogus asuwatele sellekohastele seadusemäärustele lähemale astume, siis näeme, et meil siin, nagu mujalgi, Balti õigusele omane mitmekesisus walitseb: seisusliste ja ka kohaliste iseäraldustega. Talupoja õiguses on isesugused, üleüldiselt seadusekogust lahkumised määrused ja Talupoja-õiguses asuwad määrused on mitmesugused meie ühikutes kubermangudes.

Töbändjate ja tööliste wahelordadesse puutuwad seadusemäärused langewad kõigepealt kahte suurde osasse: töötamise leping (Dienstvertrag, договоръ личныхъ послугъ) ja teenistuse leping (Gesindevertrag, договоръ найма слугъ).

Töötamiseleping on see, kus teegi oma peale teatud töugu töö wõtab ja selle eest tasu saab. Teenistuseleping on aga, kui teegi teisele lepingu järele koduseid töösid peab tegema ja ka peremehe koduorra alla heitma.

Peale palga saab teenija peremehe käest ka korteri ja ülespidamise (toidu). Wiimase, teenistuselepingu, juurde kuulduwad ka meie Talupojaõigustes olewad seadusemäärused töbändjate ja töowõtjate wahel. Seda waadet tõendab see asjaolu, et meie üleüldises seadusekodusis teenistuselepingu seaduseparagraafide all Talupojaõiguste määrused allikatena on märgitud, kuna aga töötamiselepingu allikad mujale näitawad. Peale selle kinnitawad seda waadet weel need määrused, mis Talupojaõigustes koduse wahelorra kohta ülesse on wõetud.

Selle waate wastu käiwad aga mõned Senati otsendade seletused.

Waatame nüüd jissuliselt ühte ja teist wormi.

Töötamiselepingu's nimetatasse lepingut, mille järele üks teisele ühiskult töötada lubab ja teiseit selle eest teatud tasu saab. Lepingu juures on see ühiskult, misugune töötamine ka: ta võib olla niikasti tehakne kui ka töötamine, mis töötundmist, kunstilist või teadus- list haridust nõuab. Selle lepingu kohaselt normeritasse harilikku tööliste, wantide jne. wahelorrad tööandjatega, kui ka walitsejate, raamatupidajate, kaubasellide, kodu- kooliõpetajate ja teiste omad.

Kui aga lepingu eesmärgiks pole töötamine ise- enesest, waid teatud ettewõtte kordasaatmine, siis ei ole see **töötamiseleping waid walmistuseleping** (Verdingungsvertrag, договоръ подряда)

Sel pool tähendawin mõned gruped ülesse, kes töö- tamiselepingu alla käiwad. Muu seas olid tähendatud töölisted ja kaubasellid. Siinkohal olgu weel tähendatud, et wabrikute, tehaste ja manufaktuuride tööliste tööta- miselepingute kohta käiwad seadusenormid Tööstuse Seaduse ära on nähtud.

Mis kaubasellidesse puutub, siis on Senat 1892. a. nr. 9 all Soussoni asjas seletanud, et kaubasellidel sunduslik pole kirjalikku lepingut teha, sest kaubasellid käiwad Baltimaa Grafeaduste III. köites äranähtud. **töötamiselepingu** aga mitte kaubanduse seaduse alla.

Tasutöötamise eest võib tingitud olla: kas puhtas rahas või ka teistes asjades ehk jälle ühes kui teises lorraga. Kui tasu lepinguosaliste wahel kindlaks pole määratud, võib töötaja siiski tasu nõuda, kui töötamise tähtsuse tõttu töötamist tasuda oodata ei wõinud, iseäranis aga, kui töötamine töötajale elukutses on. Niisugusel juhtu- misel, ütleb seadus, määrab tasu suuruse kas wahetohus või harilik kohus õiglase äranägemise järele. Et sundus- likku wahetohut enam ei ole, siis käib selle asja seleta- mine tasu suuruse asjas, kui omawahelist lepingut ei ole, täielikult kroonutohtu otjustamise alla, kui pooled seda asja ise täielikult wabatahtliku wahetohu tätte ei taha anda.

Töötaja peab selleks walmis olema, et ta määratud ajal oma töötamist wõiks algada, mida ta lepingut mööda, täielise hoolega peab täitma. Kui töötamise wiisi ja korra kohta lepingus mingisuguseid era-kokkuleppimisi pole, siis on töötaja kohustatud tööandja näpunäidete järele käima. Niisamuti peab töötaja töö ihtlikult ära tegema, kui selle kohta lepingus teist pole lepitud.

Kui teegi mitmele ihtikule on lubanud töötada, ja seda aga teha ei jõua, siis peab ta sellele töötama, sellele ta kõige enne on lubanud. Kui töötaja oma tööd ära ei tee, siis tasub ta sellest tõusnud kahju ära, niisamuti peab ta kahju ära tasuma, mis tema hooletusest wõi oskamatusest tõusnud. Nii peab ta ära tasuma, mis ta oma halwa tööga materjali rikkunud wõi häwitanud, tööriistu ettevaatamatusega rikkunud, wõi tema hoolets usaldatud loomadele hooletusega wiga teinud.

Töötaja wabastatakse lahjutasu maksmisest ainult siis, kui tööandja ise oma näpunäidetega lahjusaamises süüdi on. Töötamise juures tekkivad kulud kannab see, kes töötamise oma peale wõtnud, kui lepingus teist pole lepitud. Kellegi poolt oma peale wõetud kohustus töötada, ei lähe mitte tema pärijate peale üle.

Nüüd waatame neid kohustusi, mis seadus tööandjate peale paneb.

Kõige esimene tema kohustus on töötajale tasu maksta. Kui era-kokkuleppimist maksmise tähtaja kohta pole ja ta kohaliku kommet selles asjas pole olemas, siis ei ole tööandja sunnitud tasu enne maksuma, kui töötamine lõpetatud on, kui aga antud tingimistel arwama peab, et ta ennem maksuma peaks, siis võib teda ka selleks sundida. Kui töötaja juhtumise tõttu ei saa edasi töötada, maksetakse temale ainult töötatud waewa eest tasu wälja. Kui temale aga juba midagi on ette maksetud ja edasitöötamine ilma tema süüta wõimataks saab, siis ei wõi tööandja ettemaksetud tasu tagasi nõuda, olgu siis, kui see kindla wõla näol on antud.

Kui tööandja süü läbi töötamine katkestatud saab,

taja surm lõpetab lepingu silmapilk, kuna aga tööandja surmal seda tagajärge ei ole.

See oleks kõik, mis töötamislepingu kohta ütelda oleks. Nagu näha, on tööandjad paremas seisukorras, kui töötajad. Näituseks lepingu lõpetamise küsimuses. Tööandjal on põhjuseid mitu, millega ta lepingut murda võib. Tööandjal on aga ainult üksainus põhjus: Kui palgamaksimisega liialt wenitatakse ja sedagi ainult siis, kui tööandjale tema maksmise wenitamist mitmekordsest meelde on tuletatud. Edasi on töötaja töö juures wiga- saamise puhul sootuks abita, sest seaduse järelle tööandja juhtumisi kahju eest ei wastuta ja töötajale tasu ei maksa

Wiimane seisukoht on ka meie riigis maha jäetud, sest wabriku-töölistele on wabrikandid kohustatud tasu maksuma, ka siis, kui kurja juhtumisi, õnnetuse läbi sünnib. Wiimasel korral ei tule harilikult sugugi arwesse, kes kahju juures süüdi on, kui aga kahju õnnetuse läbi sündinud.

Töötamise lepingus nõutakse tasumise juures kindlasti, et tööandja süü töötaja kahjusaamise juures selge oleks. Niisamuti imelik on määrus, mille järelle kuulub töötamise juures töötaja kanda langewad. Misparast seadused niisuguses waimus kokku on seatud, sellest kõnelejame juba ülewamal pool. Edaspidi näeme aga, et teenistuseleping weel erapoolikumalt kokku on seatud. Siin tähendame siis weel kord, et töötamise-leping siis olemas on, kui keegi teisele ainult palga eest töötada lubab.

Teenistuseleping astub aga siis ette, kui keegi kodu või majapidamises teist teenima hakkab ja siis tundemärgiks on siis ühelt poolt ainult palk, teiselt poolt aga ka forter ja toit. Teenistuselepingus kutsume lepinguosalisi harilikkuide kodanlise elu nimetus- tega: peremees ja teenija. Nagu juba tähendatud, maksawad maal iseäralised Talupojadiguses leiduwad teenistuseseadused (Dienstordnung, Служебный Уставъ). Ei ole aga neis alati normiisi või ei käi kõik isikud nende

alla, siis tuleb üleüldise teenistuselepingu-seaduse poole pöörata. Meie vaatame enne üleüldised määrused läbi, mis meie Eraõiguse III. kõitesse mahutatud, sest esiteks maksavad nad üle Baltimaa, kus iseäralisi seadusi pole, ja teiseks on nad suuremalt osalt Talupojaõiguses leiduwate seadusmääruste peale ehitatud, millega siis ülewaadet täiendada võime. On isegi arwamisi olemas, et Talupojaõigused selles asjas enam üleüldise ei maksa, sest et nad kui allikad on ära tarwitatud. Kohtupraktika on aga selle wastu ja otsekohest muutmist pole ka olnud, nii et ma tarwiliseks pean ka Talupojaõigusesse asetatud teenimise normidele ruumi lubada.

Teenimise-lepingus kohustab ennast üks lepinguosaline s. t. teenija teist lepinguosalist, s. t. peremeest kaubemat aega kui päewade wiisi teenima, niihästi kodus-tes kui ka majapidamise harudes ja saab selle eest peale palga ka söögi ja korteri.

Seaduses on ka terve rida ametisi ülesse loetud, mille pidajaid seadus teenijateks loeb. Kutsarid, tallipoisid, kofad, toateenrid, jahimehed (jäägrid), aednikud, lõõgitüdrukud, toaneitsid, nõudepesijad, lapsenhoidjad, pereemandad (wirtinad), koridoriteenijad wõõrastemajades, ammed ja haigete eest hoolitsejad. Nagu siit näha, on ametisi siin palju üles loetud, kuid siiski ei ole see üleslugemine niisugune, et selle tõttu teisi, siin mitte tähendatud, ametisi teenistuse-lepingu alla ei võiks wita.

Ennast teenijaks kaubelda võib igaüks, kes oma isiku üle wabalt võib käsutada, teiste sõnadega üteldes igaüks, kes tegewuse wõimeline on.

Selle tõttu tarwitawad lepingu tegemise juures alaealised oma wanemate või hoolekandjate ja abielunaised oma meeste luba. Kuni 1890. aastani maksis määrus, mille järele kristlased juutide teenistusesse ei tohtinud astuda.

Talupojaõigustes on weel iseäraline nõudmine, ja nimelt, et tunnistuse lepingu tegija endise peremehe juures teenistuse lepingu lõpetanud oleks või jälle endise peremehe poolt lahti lastud. Siia juurde peaks

ka seda juhtumist arwama, kui talupojadiguses ära nähtud põhjustel teenija ise peremehe juurest lahtus. Kas aga teenistuseleping, mis talupojadiguse järele ilma endise peremehe lubata, enne teenistuse lõppu tema juures, tehtud, tühjaks wõis tunnistatud saada, on kahtlane, sest see määrus on ainult endise peremehe kaitseks ära nähtud ja tema rikkumise järele käib trahw, millega ka näit. prof. Erdmann'i arwamise järele selle määruse rikkumise tagajärjed lõpewad.

Teenistuseleping loetakse siis kindlaks tehtuks, kui lepinguosalisel oma wahel teenija kohuste, maksu ja muu tasu ja lepingu aja üle selgusele on jõudnud. Walitseb kusil komme käsiraha anda, siis on niisuguses piirkonnas leping kindlaks tehtud kui käsiraha on antud ja wastu wõetud. Kui teenija lepingus määratud päewal teenima ei ilmu, siis peab ta selle eest peremehele tasuma, kellel omalt poolt õigus on lepingust lahti ütelda ja käsiraha tagasi nõuda. Kui aga teenija niisugusel põhjusel pole ilmuda saanud, mida talle süüks ei wõi panna, siis ei wõi temalt ka tasu nõuda. Teenija, kes ennast mitmele peremehele on kaubelnud, peab selle juurde minema, kellest kõige enne käsiraha on saanud ehk kellega kõige enne kaubelnud. Teistele peab ta tasu maksma. Keegi ei wõi omale teenijaks kaubelda isikut, kes teise teenistuses wiibib, seni kui ta selle lahtilaskmise tunnistust pole saanud. Weel wähem on lubatud, kellegi teenijat omale teenijaks üle meelitada. Umbes sarnased määrused maksawad ka Talupojadigustes, aga nagu juba seal tähendatud, nii peab ka siin tähendama, et see määrus uut lepingut mitte tühjaks ei wõi teha. Praegu üleüldises Balti kodeksis olew määrus annab aga wõimaluse uuel peremehelt kahjutasu nõuda, mis wana peremees selle läbi kannatanud, et teenija tema juurest ilma lubata wõi enneaegselt ära läinud. Muud tagajärke ei wõi sellel määruisel mingisugust olla.

Need olid üleüldised määrused teenistuse-lepingu kohta. Edasi astume nende õiguste ja kohuste juurde,

mis lepinguosalistel üksteise vastu olemas. Tarvitame seaduseraamatu järjekorda ja algame teenija kohustest.

Teenija peab, ütleb seadus, peremehe vastu aupärliselt, truult, alandlikult ja sõnakuulelikult olema ja terve oma aja tema tänuks ja heaks ohverdama. Teenija peab nurisemata peremehe koduse korra alla heitma ja ei või ilma peremehe lubata majast lahkuda. Kohustusete piir, mis teenija peab tegema, oleneb osalt peremehe tarvidustest, osalt teenija jõust, peaaegu alati aga kohalike kombe järele. On aga selles asjas oma vahel tõtku-lepitud, siis tuleb mõistagi lepingu järele käia. Keegi ei või aga oma teenijalt lubamata või elule ehit terwile kahjulikku tegusid nõuda. Kui teenija oma ametis sõnakuulmata või oskamata on, siis peab ta kannatlikult peremehe poolt tehtawad suusõnalised noomitused ära kuulama, ega või haawamise pärast kaebust tõstma hakata, kuigi peremehe sõnad karedad on olnud. Iga kahju, mis teenija peremehele meelega või jämeda ettewaatamatuse tõttu on teinud, peab ta süütud saama. On aga kahju kogemata ettewaatamatuse pärast tekkinud, siis ei või temalt niisuguse kahju tasumist mitte nõuda. Peremehe asjade müümine ilma peremehe wolita on tühine. Siit järgneb, et niisugust, teenija poolt müüdud, asja selle omanik igalt asjahoidjalt tagasi võib nõuda. See on wälja-wõtte üleüldisest määrusest. Üleüldine määrus on aga seesugune, et kui keegi oma asja wabatahtliliselt kõrwalisele isikule kätte usaldab ja see selle siis kolmandale isikule omastpidamisega edasi annab, siis võib omanik ainult selle käest kahjutasu nõuda, selle kätte ta asja usaldas. Kolmanda isiku käest ei saa ta aga mitte nõuda. (Wäljawõtte Eestimaa linnades, kus ta kolmandalt isikult nõuda saab, kui sellele maksetud hinna ära tasub). Selle määruse ütleb seadus lauslega wälja „Hand muss Hand wahren,“ ehk „Wo man seinen Glauben gelassen hat, da muss man ihn wieder suchen“, (kuhu oma usu oled jätnud, sealt pead teda jälle otsima). Teenistuse-lepingus on aga määrus, mille järele see asi,

mis teenija kätte usaldatud ja mille see kolmandale isikule omaks pidada andnud, ka kolmanda isiku käest välja nõutakse.

Nüüd vaatame, missugused kohustused peab peremees omalt poolt teenistuse-lepingu järele kandma.

Kõige pealt peab peremees karwapealt seda täitma, mis ta lepingu järele lubanud. Teenijale toitwat ja kõlbawat sööki andma ja temale ka terwe korteri ja magamise aseme muretsema. Kalka peab peremees lepingu järele lubatud suuruses lepingus eneses wõi kohalises kones määratud tähtaegadel maksma. Käsiraha saab palgast maha arwatud, kui selleks juhtumiseks eraldi lepingut pole wõi kui komme seda käsiraha teenijale eraldi jätta ei käsi. Teenija palgal on peremehe pankroti korral eesõigus ja ta saab oma osa eesõiguslikelt kätte. Kui teenistuse-lepingus aga palgasumma kohta mingisugust määrust ei leidu, siis peab teenija sellega leppima, mis peremees temale annab, peremees ei wõi aga siiski teenijat puudust kannatada lasta. Liiwimaa õiguse järele wõib teenija, kui ta töö juures süüta kahju on saanud, peremehest kasu nõuda, kes siis ise oma korda kahju tegijalt omale maksetud summa wõib välja nõuda. Sellel määrusel on väga suur tähtsus, sest ta seab Liiwimaa peredes ja mõistates teenijad selles asjas palju paremale järjele, kui Gestimaa teenijad on. Liiwimaa peremees peab ka niisuguse kahju ära tasuma, mis näituseks õnnetuse läbi sünnib, kui aga teenija selle õnnetuse juures ise süüta on. Kui teenija haigeks juhtub jääma ja selles haiguses peremees süüdi ei ole, siis ei ole ta ka kohustatud teenija eest iseäralist hoolt kandma, kuid kui haigus lühikesajaline on, siis ei wõi peremees selle aja eest ka palgast mitte midagi maha arvata.

Teenija kogukonna-maksusid ei pea peremees maksma, kui ta seda kohustust otsekohe oma peale ei ole wõtnud. Wõlgade eest, mis teenija teinud, wastab peremees ainult siis, kui ta selleks teenija wolitunud, wõi selle wõlategemise pärast ta kinnitanud (omaks wõtnud) ehk kui wõlg tema kasuks on läinud. Ei ole neid juhtumisi olemas, siis

wastab peremees teenija wõlgade eest ainult saamata olewa palga suuruses. Kuid ka wiimast wõib ta ainult teenija nõusolemisel wõi kohtu käsul maksta.

Mis muudesse kohustustesse teenija eest puutub, siis wastab peremees kahju eest, mis teenija kolmandale teinud, niisugusel korral, kui ta teenija palkamise juures hooletu olnud wõi kui tal wõimalik oli kahju ära hoida ja ta seda ei teinud.

Kui teenija peremehe juurest ära läheb, siis peab peremees temale ta hoolsuse ja tõbluse üle tõega kottutäiwa tunnistuse andma. Arwama peab, et kui peremees seda wabatahtliselt anda ei taha, siis teda selleks kohtu teel wõib sundida.

Edasi waatame, kuidas teenistuse-lepingud lõppuawad. Lõppuawaja lõppemisega lõpewad teenistuse-lepingud ainult niisugusel korral, kui üks lepinguosalistest õigel ajal ülesse on ütelnud.

Ülesütlemise tähtajad on siis, kui kaup aasta wõi weel pikema aja peale tehtud, Liiwimaal kaks kuud ja Gestimaal ka kaks kuud, Gestimaa Talupojaidiguse järele aga rohkem. Seaduslik aasta loetakse Gestimaa Talupojaidiguse järele jüripäewast jüripäewani (23. aprillist 23. aprillini) ja ülesütlemise aeg 20. jaanuari ja 20. weebruari wahel, sellega siis 2½ — 3 kuud enne tähtaega. On teenistuse-leping kuukaupa tehtud, siis on kahe nädalane etteütlemine sunduslik. Kui kammagilt poolt ülesütlemist pole, siis arwatakse endine leping sellesama aja peale ja neilsamail tingimistele pikendatuks. Oli aga endine leping mitme aasta peale tehtud, siis arwatakse uus leping alati ainult üheks aastaks pikendatuks ja mitte kauemaks. Kui peremees on teenijale teatud ameti kätte õpetanud, siis wõib ta õpetamise eest wäljaantud kulud teenijalt tagasi nõuda, kui teenija koguni ei taha edasi teenima jääda. Muidu ei tohi aga peremees kuidagi katsuma teenijat oma juures kinni pidada, näituseks palga wõi tunnistuse kinnipidamisega.

Enne aega lõpeb teenistuse-leping kumba tahes lepinguosalise surma läbi. Peremehe surma puhul makse-

tasse teenijale palk kuni peremehe surmapäewani wälja. Teenija surma korral saawad selle pärijad palga ka kuni teenija surmapäewani. On aga peremees niisugusel juhtumisel palka teenijale ette maksnud, siis ei pea pärijad seda mitte tagasi maksma. Teenijal on õigus enne tähtaega peremehe juurest lahkuda weel järgmistel põhjustel: 1) kui ta peremehe wõi selle perekonna liikmete poolt pehha saad wõi kui tema kõlbluse kallale kiputakse, 2) kui talle süüa ei anta, 3) kui peremees elukohta muudab. Enne ülesüteldes annawad teenijale ka järgmised asjaolud põhjust enneaegselt teenistusest lahkumiseks: 1) palgamatmise wenitamine, 2) wakenemate järsk abitarwitamine ja 3) abieluse astumine. Talupoja-õiguste järele on weel üks põhjus: teenija ränk haigus. Elukohta muutmise asemel on aga seal üteldud: peremehe wõõraste maanurka kolimine.

Peremehele on põhjusiks oma juurest teenijaid enneaega ära lasta järgmised asjaolud: 1) teenija meelega hooletus, 2) alatine sõnakuulmatus, 3) peremehe nimel wõlgade tegemine, 4) toored teotamised, 5) kõlbluse wastased elukombed, 6) jagedane hooletu ümberkäimine tulega, 7) kuritahtlikkus ja teised kuritööd, 8) töö oskamatus, 9) külgehahtawad ja pikaldased haigused ja 10) abieluta naisterahwa rastejalgsiks jäämine.

Talupojaõiguses tuleb weel juurde: 1) õõ hullumine, 2) joomahaigus ja kaardimängu-haigus, 3) peremehe perekonna rahu rikkumine. Lahkumistel, mis ülemal ette loetud põhjustel peremehe wõi teenija poolt on sündinud, maksetakse palk kuni lahkumise päewani. Ette saadud palk maksetakse tagasi.

Kui peremehe kodused olud teenija lahti lastmist nõuawad, siis ei wõi teenija selle wastu waielda, kui ta aga palga ka ülesütlemise aja eest kätte saab. Söögi raha ei saa ta aga niisugusel korral mitte.

Neil põhjustel, mil peremees teenija lahti wõib lasta, wõib ta tema ka teenistusesse wastu wõtmata jätta ja käsiraha tagasi nõuda. Kui peremees teenija ilma leaduslike põhjusteta lahti lasseb, siis peab ta temale peale

teenitud palga veel maksma ühe kuu palga ette. Niisamuti ka siis, kui peremees teenijat ilma seadusliku põhjuseta teenistusesse ei võta. Kui teenija ilma seaduslike põhjuseta ära läheb, siis peab ta peremehele maksma ka ühe kuu palga, Eestimaal linnades aga poole kuu palga. Talupojadigustes on see weidi teisiti: Viivimaal maksab peremees niisugusel korral aastapalga ja võib ka nõuda aastapalga. Eestimaal võib peremees nõuda aastapalga, aga teenija võib peremehelt peale teenitud aja veel nõuda poole aasta palga.

Toimetuse kirjakaast.

Küsim. 147. Isa tegi testamendi ja määras koha wanemale pojale. Minult koha nelianditu väärtuse summa jagas ta laste arvu peale ära, kuna koht wanema poja osaks jääb. Kas saab juba nüüd selle vastu protesti avaldada või tuleb oodata, kuni wanemad ära surevad?

Vastus: Praegu ei saa midagi parata. Pärast surma võib testamendi vastu protesteerida ja ümberhindamist nõutada.

Küsim. 148. Meid on kuus last. Isa oli rentnik Saaremaal. Minuval aastal suri ta ära. Kolm tütar on mehel ja on kaasawara saanud. Testamenti isa ei teinud. Kudas on meie pärimiskord?

Vastus: Üleüldine pärimiskord on järgmine: Kõigil lastel on õigus pärida. Need lapsed, kes ennem oma osad kätte on saanud, peavad, kui isa pärandusest veel osa tahavad saada, oma kätte saanud osa üleüldise pärandusetombu sisse arwama. Kui nad seda ei soovi, siis pärimad ainult need, kes alles ilma on.

Küsim. 149. Kas on isal võimalik koha eesõigust sel põhjusel tütrele anda, et tütar koha peal kauem ilma palgata on teeninud ja poeg noorelt kodust välja on läinud? Koht on Eestimaal.

Vastus: Ei ole. Eestimaal talupoeg on lükkumata waranduse pärandamises väga piiratud. Meestele on eesõigus seaduses ära määratud. Tütrele võib palga arwel teatava summa anda.

Küsim. 150. Isa suri 1895. a. ja jättis koha testamendi järele wanemale pojale, kes teistele wendadele

igaühle 500 rubla wälja pidi maksma. Raha ei tohtinud nooremad wennad enne 15 aastat nõuda ja protsenta wõisid nad alles 10 aasta järel saada hakata. Wanem wend suri 1903. a. ära ja lest peab kohta. Kas peaks nüüd nõudmise teel seda raha kätte saama, sest kindel tähtaeg puudub, ja kas ta mitte ära ei aegu? Protsendid on maksitud. Koht on Siwimaal.

Wastus: Nagu testamendis räägitud, ei tohtinud wõlga enne 15 aastat nõuda. Peale seda wõisite kohe nõuda. Tegunud weel ei ole. Ka segab protsentide maksimine aegumist.

Rüsim. 151. Kohtute juures müüdasse palju kohtasid-oksioni teel ära. Kas peab uuel ostjal nõutaw summa kohe ligi olema või jäetakse ka kuigi kauaks weel wõlgu?

Wastus: Peale oksjoni peab jst, kelle kätte koht jäi, ühe kümneksiku ostuhinnast kohe sisse maksma. Ülejäänud ostuhind ja krepostimaksud tulewad kuu aja sees ostupäewast arwates ära diendada, wastasel korral kaotab ostja oma sissemaksu. Öige sagedaste ei tule oksjonilt ostes mitte kõige kohe hinda wälja maksta. See on sel korral, kui obligatsioonide omanikud nõus on wõlga uue ostja peale üle wiima.

Rüsim. 152. Minu isal on talukoht Siwimaal. Lapsi on neli. Olen kõige wanem poeg ning olen isa juures senti-ajam ilma palgata teeninud. Üks wend ei ole isa mitmek-aastal enam teeninud. Kas on minul õigus omale suuremat osa nõuda, ehk kas on isal õigus warandust ühetasa ära jagada, ehk mind koguni ilma jätta?

Wastus: Kui isa testamenti ei tee, siis on pärimise-ord järgmine: Peale mehe surma jääb lesele waranduse walitsemise õigus. Kui warandus jaotamisele tuleb, siis saab lest peale oma kaasawara lastega ühejuuruse osa. Meedi-lapsed, kes ennem juba wanemate käest abi on saanud, peawad, kui ka pärida tahawad, selle pärandusega ühte arwama. Testamenti tehes wõib isa päranduse nii ära jagada, et laps ainult ühe weerandi oma seaduslõhest osast saab. Põris ilma jätta ei wõi.

Rüsim. 153. Minu isa ostis hiljuti talukoja. Nüüd tahab tema seda oma kolme poja seas kõige nooremale, kes kodus sugugi ei ole teeninud, anda. Meie, wanemad wennad, oleme kõik see aeg isa ilma palgata teeninud. Kas on meil mingit õigust selle wastu rääkida või peame sellega leppima, kuidas isa teeb?

Wastus: Kui isa kohta mitte enne ära ei anna, siis on pärimiseord niisugune: Wanem poeg pärib kohe ja kõik warandus jagatakse ühetasaselt ära. Sed saawad ka ainult ühe osa wendade kahe osa kõrwal kulumata waranduses (ainult rahas). Testamendis wõib pärandaja ühe

neljandiku liitwast warandusest tallele tahes määrata. See on siis, kui koht Gestimaal on; wastasel korral waata eelseiswat wastust.

Rüsim. 154. Olen Litwimaalt pärit ja ligi kaksküm- mend aastat wallast ära. Kõige selle aja ei maksnud ma pearaha ja wald ei teadnud ka minu adressi. Täna wu said nad minu elukohta teada ja nõudsid politsei abil kõik selle wõlgnema summa sisse. Kas ma mitte wallast wälja ei ole aegunud? Kas minul ei oleks mitte wõimalik seda wäljapingutatud summat tagasi nõuda?

Wastus: Aegumise läbi ei pääse walla hingekirjast wälja. Seda raha Teie tagasi nõuda ei saa.

Rüsim. 155. Kas wõib naaber minu elumaja akendest umbes kuus jülda eemale oma raja peale karjalauta ehi- tada? Kui wõib, siis, kui ligi minu piirile wõib ta ehitata- taw hoone olla. Teised hooned on juba ennem wäga ligis- tikku. Kui ligi wõib piirile üleüldse kõiksugu ettewõtteid ehitada? Nagu kraawisid, aedasid, puid istutada ja kõif- sugu hooned ehitada, ilma et naaber seda keelata wõiks?

Wastus: Igauks on oma maa peale täieline oma- niik ja wõib igal pool kõiksugu ettewõtteid soetada, ka piiri ligi ainult mõistagi, et nad piiril ilma teise omaniku loata ei tohi tema maasse puutuda.

Juhtuwad nad tema maasse puutama, siis on tal õigus neid ära koristada lasta. Wasta jooksul tehtakse seda nõudmise näol, mis walla- wõi rahukohtusse sisse antakse ja rikutud omakspidamise jaluleseadmiseks tutjutakse. On aga omakspidamise rikkumise algusest saadik rohkem kui aasta mööda läinud, siis peab omanik, kui ta tahab oma omandust kaitseada, omaduseõiguse nõudmisega ringkonnakoht- tusse pöörama.

Rüsim. 156. Kas on wõimalik mõisniku käest wana külamaad tagasi nõuda, mis mõisnik omawoliliselt oma kätte wõtnud? Siin teawad wanemad inimesed suurtest maatükkidest rääkida, mis enne walla maa olnud, nüüd aga mõisniku käes on, ka alles minewal aastal wõttis mõisnik ühe talukohta küljest tüki maad ja metsa oma kätte.

Wastus: Selle üle walwajaks, et talumaa terwe sei- saks ja, nagu seadus nõuab, talupojaseisuse käes tarwitada oleks, on wallawalitsused. Nemad wõiwad kaebtust tõsta, kui mõisnik maad omawoliliselt on wõtnud. Selle asja otsus- tamine käib komisjari kaudu talurahwa-asjade komisjoni alla. Selle wiimase otsuste peale kaebatakse edasi senatisse, misugune asutus siis ka selles asjas wiimaseks otsuseand- jaks on.

Kui mõisnik seaduslikel teel tahab talumaad omandada, siis saab ta seda ainult wahetamise teel: saab omale talu- maa ja annab selle asemele mõisamaa wastu. Seda ei

Jaa ta aga ta mitte omawoliliselt teha, waid selleks peab tal wallaperemeeste luba olema; ei anta temale niisugust luba, siis ei saa mõisnik maad milgil teel wahetada. Pere-
mehe lubaandmiseks ei saa aga teegi sundida. Kui walla-
walitsused mõnel pool oma kohusid selles asjas milgil
põhjusel hooletult peaks täitma, siis peaksiwad wolinikud
wallawolikogus asia ülesse wõtma ja wallawalitsusele selles
asjas kohuseks tegema, et niisugused asjad milgil tingi-
misel unustusesse ei tohiks jääda.

Rüsim. 157. Mul on Eestimaal talukoht, mis ma
1878. aastast saadik olen wõtnud. Esi tü rentnik ja nüüd
wiimased wiis aastat omanikuna. Kõha piirid ei tõi aga
nende piiridega kokku, mis kaart näitab ja kaarti järele
peaks mull rohkem maad tarwitada olema, kui mul kõpoo-
lest on. Mõisnikule rääkisin sellest asjast ja tema lubas
maamõõtja waatama saata, aga lõpulikult ikkagi ei saat-
nud. Kuhu pean ma pöörama, et piirid õiendatud saak-
sid ja kelle kulul peab see sündima?

Wastus: Ei tea siin kohal Teie kindlaste ütelda,
kas Teie üleüldse oma piiride õiendamist nõuda saate. See
oleneb täieste Teie kohaõstmise lepingust (kontrahist) ära,
kas Teil see wõimalus on wõi ei. Kui seisab nimelt selles,
et kui lepingus on näituseks üteldud, et Teie ostate M.
koha, mis maamõõtja hr. J. poolt kaardi peale ülesse wõet-
tud ja ristikiwidega märgitud wõi natuke vähem wõi roh-
kem. Niisugusel korral saab küll raske ja peaaegu wõimata
olema midagi nõuda. Ei ole Teil aga niisugusid tingimisi
sees, siis on asi teistsugune. Kui Teie koha ümber veel
mõisniku maad on, siis peaksite maad juurde nõuda saama.
Ei ole aga mõisnikul Teie piiri wastu enam maad, siis
ei saa Teie maad juurde nõuda. Wiimasel korral peate
hinna-alanduse nõudmisega leppima. Ka kahjutasu wõite
nõuda, kui kahju peaksite kannatanud olema.